

Tillstånd och regelverk vid förebyggande åtgärder mot naturolyckor

(juni 2026)

De flesta förebyggande åtgärder kräver, förutom tillåtelse från berörda markägare, någon form av tillstånd eller myndighetsbeslut. Det här faktabladet innehåller information om de vanligaste tillstånden och regelverken som kan behövas vid genomförande av förebyggande åtgärder mot naturolyckor.

Ansökan om statsbidrag

En ansökan om statsbidrag för förebyggande åtgärder mot olyckor ska innehålla uppgifter om de tillstånd, dispenser eller anmälan som krävs för att genomföra en åtgärd. Kostnader för vissa utredningar och eventuella tillståndsprövar kan vara bidragsberättigade. Det är vissa tillstånd och beslut som behöver inväntas innan ett beslut om statsbidrag kan fattas såsom tillstånd för vattenverksamhet eller beslut om att anta en detaljplan.

Tillstånd, dispenser och anmälan

Länsstyrelserna tillhandahåller en e-tjänst för de anmälningar, tillstånd, dispenser som ska sökas hos länsstyrelserna. [Sök e-tjänster | Länsstyrelsen](#). För övriga tillstånd, kontakta ansvarig myndighet eller kommun.

Tillstånd eller anmälan för vattenverksamhet

För att få bedriva vattenverksamhet av större omfattning krävs tillstånd från mark- och miljödomstolen. Vid mindre vattenverksamheter krävs endast anmälan. Exempel på vattenverksamhet är invallningar och dikning, regleringsdammar, anläggning av våtmarker, muddring och schaktning, bortledning av grund- och ytvatten samt olika byggen i vatten såsom kajer och bryggor. Ett beslut om statsbidrag fattas vanligtvis först när tillstånd för vattenverksamhet har meddelats.

Ansvarig myndighet: Mark- och miljödomstolen, länsstyrelsen, kommunen, försvarsinspektören för hälsa och miljö eller regeringen

Lagstöd: Miljöbalk (1998:808) 11 kap., lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter och miljötillsynsförordningen (2011:13)

Mer information: <https://www.havochvatten.se/arbete-i-vatten-och-energiproduktion/vattenverksamhet.html>

Bygglov

Det krävs bygglov för byggnader samt vissa andra anläggningar än byggnader såsom mur och plank, upplag och fast förvaringsanläggning. Prövningen av bygglov inom och utanför detaljplan skiljer sig åt. Vid prövning av bygglov inom detaljplan ska byggnadsnämnden pröva om åtgärden överensstämmer med den detaljplan som gäller på platsen, frågan om lämplighet ska redan vara prövad i den kommunala planprocessen. I ett område utanför detaljplan och områdesbestämmelser ska prövningen omfatta lokalisering, detaljplanekravet och miljö kvalitetsnormerna.

Ansvarig myndighet: Kommun

Lagstöd: Plan- och bygglag (2010:900) 9 kap., plan- och byggförordningen (2011:338) och Boverkets föreskrifter.

Mer information: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/lov--byggande/>

Marklov

Schaktning eller fyllning kan kräva marklov inom ett område med detaljplan eller områdesbestämmelser. Marklov kan även krävas för trädfällning, skogsplantering och markåtgärder som kan försämra markens genomsläpplighet. Utanför ett område med detaljplan krävs marklov för schaktning, fyllning, trädfällning och skogsplantering om vissa förutsättningar är uppfyllda. Det finns även vissa undantag från marklovsplikten utanför detaljplan.

Ansvarig myndighet: Kommun

Lagstöd: Plan- och bygglag (2010:900) 9 kap., plan- och byggförordningen (2011:338) och Boverkets föreskrifter.

Mer information: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/lov--byggande/>

Rivningslov

Ett rivningslov är ett tillstånd som krävs för att få riva hela eller delar av en byggnad. Inom detaljplanerade områden är grundregeln att du alltid behöver rivningslov, medan det utanför detaljplan i regel endast krävs för särskilt värdefulla byggnader.

Ansvarig myndighet: Kommun

Lagstöd: Plan- och bygglag (2010:900)

Mer information: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/lov--byggande/>

Remittering av lov och förhandsbesked

Myndigheten för civilt försvar ska (enligt 9 kap. 97 § plan- och bygglagen) underrättas för vissa åtgärder i en ansökan om lov eller förhandsbesked om de ska vidtas inom eller i anslutning till ett riksintresseanspråk för totalförsvaret.

<https://www.mcf.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/samhallsplanering/remittering-av-plan--och-byggarenden/>

Tillstånd enligt väglagen

Ett tillstånd enligt väglagen krävs för att bygga, förlägga ledningar eller utföra arbeten inom det skyddade vägområdet intill en allmän väg. Det kan handla om att ansluta enskilda vägar, gräva ner ledningar eller placera upplag. För objekt som inte ligger inom detaljplan och som inte kräver bygglov gäller enligt väglagen en tillståndspliktig zon på minst tolv meter från en väg. Inom detta område ska om möjligt inte finnas byggnader eller andra anordningar som kan äventyra trafiksäkerheten.

Ansvarig myndighet: Länsstyrelsen

Lagstöd: Väglag (1971:948)

Mer information: <https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Sakerhet-och-konflikter/Sakerhetsavstand-mellan-infrastruktur-ny-bebyggelse-samt-ovriga-anordningar/sakerhetsavstand-vid-byggande-intill-vag/>

Dispens från artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen skyddar vissa växt- och djurarter från olika typer av negativ påverkan. Man kan söka dispens för att utföra åtgärder om det inte finns någon annan lösning och om artens möjlighet att finnas kvar inte försämras.

Ansvarig myndighet: Länsstyrelsen

Lagstöd: Artskyddsförordning (2007:845)

Mer information: <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/arter-och-artskydd/artskyddshandboken-och-vagledning-om-artskydd/>

Dispens från biotopskydd

Vissa biotoper har ett generellt skydd i hela landet och det krävs dispens för att bedriva verksamhet eller vidta en åtgärd som kan skada naturmiljön. Exempel på skyddade biotoper är diken, våtmarker och alléer.

Ansvarig myndighet: Länsstyrelsen

Lagstöd: Miljöbalk (1998:808), Förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken.

Mer information: <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/skyddad-natur/biotopskyddsomraden/>

Dispens från strandskydd

Inom strandskyddsområdet är det förbjudet att bland annat uppföra nya byggnader eller att vidta åtgärder som väsentligt förändrar livsvillkoren för djur- eller växtarter. Vissa åtgärder kan vara undantagna eller få dispens om det finns särskilda skäl, exempelvis om området behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse eller behövs för en anläggning som för sin funktion måste ligga vid vattnet, och behovet inte kan tillgodoses utanför området.

Ansvarig myndighet: Kommun, i vissa fall länsstyrelsen

Lagstöd: Miljöbalk (1998:808), Plan- och bygglag (2010:900)

Mer information: <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/skyddad-natur/strandskydd/>

Dispens i naturreservat

Beroende på föreskrifterna för det aktuella naturreservatet kan det krävas dispens för vissa åtgärder. Dispens kan bara ges om intrånget kompenseras i skälig utsträckning i naturreservatet eller i ett annat område.

Ansvarig myndighet: Kommun eller länsstyrelsen

Lagstöd: Miljöbalk (1998:808)

Mer information: <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/skyddad-natur/olika-former-av-naturskydd/naturreservat/>

Tillstånd i Natura 2000-områden

Det krävs tillstånd för att bedriva verksamhet eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i vissa särskilt skyddade naturområden, så kallade Natura 2000-områden. Naturvårdsverket har förteckningar över vilka områden som utgör Natura 2000-områden.

Ansvarig myndighet: Länsstyrelsen

Lagstöd: Miljöbalk (1998:808) 7 kap. 28 a och 29 b §§

Mer information: <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/skyddad-natur/natura-2000-i-sverige/>

Samråd om ingrepp i naturmiljön (12:6 samråd)

Om en verksamhet eller åtgärd inte är anmälnings- eller tillståndspliktig enligt någon annan bestämmelse i miljöbalken, men kommer att ändra naturmiljön väsentligt ska den verksamheten eller åtgärden anmälas för samråd. Kravet kan till exempel gälla ledningar, eller master/torn.

Ansvarig myndighet: Länsstyrelsen

Lagstöd: Miljöbalk (1998:808) 12 kap. 6 §

Mer information: <https://www.naturvardsverket.se/lagar-och-regler/foreskrifter-och-allmanna-rad/2001/nfs-200115>

Tillstånd eller anmälan för miljöfarlig verksamhet

För att få anlägga eller driva miljöfarlig verksamhet krävs tillstånd eller anmälan. Tillstånd och anmälan hanteras av olika myndigheter beroende på vilka miljöeffekter verksamheten har. Beroende på hur stor och riskfylld verksamhet det handlar om klassas verksamheten som A, B eller C-verksamhet.

Ansvarig myndighet: Mark- och miljödomstolen, länsstyrelsen eller kommun.

Lagstöd: Miljöbalk (1998:808) 9 kap. 6–8 §§, Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd 5 § och avdelning 4 Miljöprovsningsförordningen (2013:251)

Mer information: <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/anmalnings--och-tillstandsplikt-enligt-miljoprovningsforordningen/>

Tillstånd eller anmälan för transport av farligt avfall

För yrkesmässig transport av farligt avfall krävs tillstånd. För transport av farligt avfall som uppkommit i yrkesmässig verksamhet, men som inte omfattas av tillståndsplikt ska anmälan göras.

Ansvarig myndighet: Länsstyrelsen

Lagstöd: Avfallsförordning (2020:614) 5 kap. 7 och 7a §§

Mer information: <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/avfall/avfallstransporter-inom-sverige/>

Tillstånd, anmälan och dispens inom vattenskyddsområde

För att skydda grund- och ytvattentillgångar kan länsstyrelsen eller kommunen besluta om att inrätta vattenskyddsområden. Till vattenskyddsområdet finns skyddsföreskrifter. Föreskrifterna anger vad som är förbjudet och vad som kräver tillstånd eller anmälan inom området. Inom skyddsområdet kan det finnas restriktioner för exempelvis bebyggelse, grävning, schaktning, anläggande av vägar, muddring, bergvärme, infiltration av dagvatten och hantering av petroleumprodukter och andra kemikalier. Om det finns särskilda skäl kan dispens från föreskrifterna beviljas.

Ansvarig myndighet: Länsstyrelsen eller kommunen

Lagstöd: Miljöbalken (1998:808) 7 kap. 21 och 22 §§, Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd 40 §

Mer information: <https://www.havochvatten.se/avlopp-och-dricksvatten/dricksvatten-och-vattenskydd/vattenskyddsomrade.html>

Anmälan för olje- eller slamavskiljare

Fastighetsägare som riskerar att släppa ut olja eller slam till avloppssystemet, till sjöar, till vattendrag eller i dagvattnet ska ha olje- eller slamavskiljare eller någon annan form av rening som ibland kan kräva anmälan. Kommunen får meddela särskilda föreskrifter med krav på anmälan för olje- och slamavskiljare.

Ansvarig myndighet: Kommun

Lagstöd: Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster 21 § Förordning (2007:701) om allmänna vattentjänster 2 §

Mer information: <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/branscher-och-verksamheter/oljeavskiljare/>

Anmälan om avhjälpande vid förorening

Vid en avhjälpandeåtgärd med anledning av en förorening som räknas upp i 10 kapitlet miljöbalken och som gäller ett mark- eller vattenområde, grundvatten, en byggnad eller en anläggning måste avhjälpandeåtgärden anmälas till kommunen. Anmälningsplikten gäller om åtgärden kan medföra ökad risk för spridning eller exponering av föroreningar. Anmälan behövs inte om risken är ringa.

Ansvarig myndighet: Kommun

Lagstöd: Miljöbalken (1998:808) 10 kap Förorening (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

Mer information: <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/forenadede-omraden/ansvar-for-avhjalpande-av-foreoreningsskada/>

Tillstånd för förändring av byggnadsminne

Byggnader med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde kan skyddas som byggnadsminnen. Fastighetsägare som vill göra förändringar som berör ett byggnadsminnes skyddade delar måste söka tillstånd.

Ansvarig myndighet: Länsstyrelsen

Lagstöd: Kulturmiljölag (1988:350)

Mer information: <https://www.raa.se/kulturarv/byggnader/byggnadsminnen/>

Tillstånd och anmälan om fornlämningar

Om fornlämning påträffas under grävning eller annat arbete ska arbetet avbrytas i det område som fornlämningen berörs av och en anmälan ska göras. Behöver fornlämning ändras eller skadas krävs tillstånd.

Ansvarig myndighet: Länsstyrelsen

Lagstöd: Kulturmiljölag (1988:350)

Mer information: <https://www.raa.se/om-riksantikvarieambetet/fragor-och-svar/fornlamningar/>

Tillstånd för brandfarliga och explosiva varor

Hantering av större mängder brandfarliga varor, hantering samt i vissa fall överföring av explosiva varor är tillståndspliktig.

Ansvarig myndighet: Kommunen eller Myndigheten för civilt försvar

Lagstöd: Lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor

Mer information: <https://www.mcf.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/brandfarligt-och-explosivt/tillstand-for-brandfarliga-och-explosiva-varor/>

Tillstånd för avveckling eller tillfällig begränsning av skyddsrum.

Myndigheten för civilt försvar beslutar om ett skyddsrum kan avvecklas. För att det ska tillåtas måste det finnas särskilda skäl.

Ansvarig myndighet: Myndigheten för civilt försvar, kommunen eller regeringen

Lagstöd: lagen (2026:440) om skyddsrum och skyddade utrymmen och förordningen (2026:443) om skyddsrum och skyddade utrymmen

Mer information: <https://www.mcf.se/sv/amnesomraden/beredskap-for-kris-och-krig/befolkningsskydd/skyddsrum-och-andra-skyddade-platser/fastighetsagare/avveckling-eller-tillfallig-begransning-av-skyddsrum/>

Övriga regelverk och riktlinjer

Detaljplaner och områdesbestämmelser

Användning av mark- och vattenområden samt bebyggelse och byggnadsverk kan regleras med detaljplaner eller områdesbestämmelser. Kommunen ska med en detaljplan pröva ett mark- eller vattenområdes lämplighet för bebyggelse och byggnadsverk. Vid planläggning ska bebyggelse lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till risken för naturolyckor såsom översvämning, ras, skred och erosion. I bedömningen av ett områdes lämplighet ska även förväntade effekter av ett förändrat klimat beaktas. En detaljplan ska reglera användning, placering, utformning och omfattning av bebyggelse på ett sätt så att hälsa och säkerhet inte äventyras. Områdesbestämmelser kan upprättas inom begränsade områden som inte har detaljplan. Om en åtgärd kräver reglering med detaljplan fattas vanligtvis ett beslut om statsbidrag först efter att ett beslut om att anta en detaljplan har vunnit laga kraft.

Ansvarig myndighet: Kommun

Lagstöd: Plan- och bygglagen (2010:900), plan- och byggförordningen (2011:338) och Boverkets föreskrifter

Mer information: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/detaljplan/>

Byggregler

Byggherren ska se till att alla bygg-, rivnings- och markåtgärder genomförs enligt de krav som gäller för åtgärden. Detta gäller även om åtgärden inte kräver lov eller anmälan. Boverkets byggregler, BBR, innehåller regler om de flesta tekniska egenskapskraven i PBL.

Byggreglerna preciserar hur en byggnad ska vara projekterad och utförd, för att bland annat uppfylla det tekniska egenskapskravet om tillräcklig bärförmåga, stadga och beständighet. Geokonstruktioner ska utformas så de inte skadar närbelägna byggnader och anläggningar eller försvårar tilltänkt användning av intilliggande mark.

Ansvarig myndighet: Kommunen

Lagstöd: Plan- och bygglagen (2010:900), plan- och byggförordningen (2011:338) och Boverkets föreskrifter

Mer information: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/boverkets-byggregler/>

Regelverk för dammsäkerhet

En damm där ett dammhaveri kan leda till konsekvenser med betydelse från samhällelig synpunkt eller riskerar människoliv ska ha en dammsäkerhetsklass. Dammägaren upprättar en konsekvensutredning som ligger till grund för länsstyrelsens beslut om dammsäkerhetsklass. Det finns cirka 460 dammanläggningar i landet med dammar i dammsäkerhetsklass.

För dammar som vid ett dammhaveri kan medföra betydande konsekvenser från samhällets synpunkt gäller särskilda krav med avseende på dammsäkerhet och beredskap för dammhaveri.

RIDAS och GruvRIDAS är energiföretagens respektive gruvindustrins riktlinjer för dammsäkerhet som syftar till att stödja medlemsföretagens dammsäkerhetsarbete. Målgruppen är alla de som arbetar med dammsäkerhet inom kraft- eller gruvindustrin. Riktlinjerna kompletterar Svenska kraftnäts vägledningar.

Ansvarig myndighet: Svenska kraftnät

Lagstöd: Miljöbalken (1998:808). Förordningen (2014:114) om dammsäkerhet

Mer information: <https://www.svk.se/sakerhet-och-beredskap/dammsakerhet/>

Geotekniska utredningar och IEG

Implementeringskommissionen för europastandarder inom geoteknik 2.0 (IEG) är en ideell förening som initierar och samordnar arbete för implementering av europeiska standarder inom geoteknik. Föreningen ger vägledning för stabilitetsutredningar och tillämpning av Eurokoder.

I SGI:s Vägledning 8 ges rekommendationer kring hur släntstabilitetsutredningar kan utformas för att uppnå kraven i IEG:s dokument och för att erhålla utredningar med tillräcklig kvalitet och omfattning.

Mer information <https://www.sgi.se/tjanster-och-verktyg/vagledningar/utredning-av-slantstabilitet---vagledning-8>